

บทที่ 8

ญาณวิทยาของอังรี แบร์กซง

8.1 ประวัติและผลงานที่สำคัญ

อังรี แบร์กซง (Henri Bergson, ค.ศ. 1859-1941) เป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เกิดในปีที่ชาร์ลส์ ดาร์วินตีพิมพ์หนังสือ *On The Origin of Species by Means of Natural Selection* ซึ่งเป็นทฤษฎีวิวัฒนาการที่โด่งดังในสมัยนั้น แบร์กซงมีความสนใจในทฤษฎีวิวัฒนาการนี้มาก โดยแม้ว่าตัวเขาจะศึกษามาทางคณิตศาสตร์ แต่เขาก็ได้นำความคิดเรื่องวิวัฒนาการ (evolution) มาใช้กับปรัชญา ซึ่งก็ส่งผลทำให้เขาเป็นที่รู้จักและเติบโตในวงวิชาการอย่างรวดเร็ว โดยแบร์กซงได้เป็นอาจารย์สอนปรัชญาเมื่ออายุเพียง 22 ปี และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าภาควิชาปรัชญาของมหาวิทยาลัยในปี 1900 เมื่ออายุเพียง 41 ปี

ผลงานของแบร์กซงนั้นเป็นที่สนใจของคนจำนวนมาก อีกทั้งยังก่อให้เกิดการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง โดยงานเขียนที่สำคัญของเขาก็คือ *Time and Freewill* (1889), *Matter and Memory* (1897), *An Introduction to Metaphysics* (1903), *Creative Evolution* (1907) และ *The Two Sources of Morality and Religion* (1932) โดยผลงานในช่วงหลังนั้นได้ทำให้เขามีชื่อเสียงและเป็นที่สนใจของคนทั่วโลก

8.2 ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางปรัชญา

แบร์กซงเป็นนักปรัชญาที่มีชีวิตอยู่ในช่วงระยะของศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งในช่วงเวลาครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องถึงตอนต้นของศตวรรษที่ 20 นั้น วิทยาศาสตร์ได้มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในสมัยนั้นมาก และแนวคิดแบบจักรกลนิยม (mechanism) ที่มองสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติว่าเป็นส่วนหนึ่งของจักรกลใหญ่ โดยที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นเหตุและเป็นผลนั้นได้ทำให้มุมมองที่มีต่อมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์เป็นไปในลักษณะแบบจักรกลด้วย ซึ่งก็หมายความว่า

ภายใต้แนวคิดเช่นนี้มนุษย์จะไม่ได้เป็นสิ่งที่เสรี (free) และไม่สามารถมีเจตจำนงที่เสรี (free will) ได้ ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญสำหรับปรัชญา เพราะภายใต้แนวคิดของการมองโลกและจักรวาลแบบจักรกลนิยมนี้ เราจะไม่สามารถอธิบายเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ได้เลย

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของทฤษฎีวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วินนี้ได้มีส่วนช่วยให้รูปแบบของการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเครื่องจักรนั้นมีเหตุผลที่จะฟังได้น้อยลง และแบร์กของเองก็พยายามที่จะนำแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการนี้เข้ามาใช้กับปรัชญา แต่ในขณะเดียวกันแบร์กของก็ไม่ได้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์ เขาเพียงแต่ต้องการจะแสดงให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์นั้นมีข้อจำกัดในการอธิบายความจริงและสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะไม่คงที่ (static) แต่เป็นพลวัต (dynamic) คือมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่อภิปรัชญาหรือปรัชญาสามารถอธิบายได้ โดยแบร์กของต้องการชี้ให้เห็นว่าการใช้ทั้งวิทยาศาสตร์และปรัชญานั้นจะเป็นผลดีกับทั้ง 2 ฝ่าย คือจะเป็นการช่วยเสริมซึ่งกันและกัน และทำให้ความรู้ของเรานั้นกว้างขวางสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

8.3 แนวคิดทางปรัชญาของแบร์กของ

ปรัชญาของแบร์กของซึ่งพูดถึงเรื่องวิวัฒนาการ (evolution) อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์นั้นสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่องพลังชีวิต (élan vital) ในแง่ที่ว่าวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เป็นไปนั้นอธิบายได้ในความหมายของการกระต้นจากพลังชีวิต โดยแบร์กของอธิบายพลังชีวิตนี้ว่าเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิตทั้งปวง และทำให้สิ่งเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตามแนวคิดของแบร์กของ พระเจ้า (God) ก็เป็นกำลัง เป็นพลังชีวิตที่ทำให้ทุกสิ่งดำเนินไปในกระบวนการของวิวัฒนาการที่เป็นไปอย่างมีเป้าหมาย (purposive) โดยหนึ่งในเป้าหมายนั้นก็คือเสรีภาพ (freedom)

โดยรวมแล้วปรัชญาของแบร์กของนั้นให้ความสำคัญกับมโนทัศน์เรื่องการเคลื่อนที่ (mobility) การกลายสภาพ (becoming) การพัฒนา (development) โดยมีมโนทัศน์เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับตรรกะในเรื่องความจริง ความเป็นจริง และความรู้ของเขาเป็นอย่างยิ่ง

8.3.1 ความจริงและความเป็นจริง

ในปรัชญาของแบร์กของ ความจริง (truth) ไม่ได้เป็นสิ่งคงที่ (static) แต่เป็นสิ่งที่เป็นพลวัต (dynamic) คือมีการเปลี่ยนแปลงและมีการวิวัฒนาการ (evolution) อย่างต่อเนื่อง

และความเป็นจริง (reality) นั้นก็ไม่ได้ประกอบขึ้นจากสิ่งหรือสภาวะที่คงตัว แต่ประกอบขึ้นจากสิ่งที่กำลังจะเป็น และเป็นสภาวะของการเปลี่ยนแปลง แต่ที่เราเห็นว่า มันอยู่นิ่งๆ ก็เป็นเพียงการปรากฏให้เห็นว่าเหมือนจะเป็นเช่นนั้นเท่านั้น ตามแนวคิดนี้ ความเป็นจริงจะเป็นกระบวนการที่ดำเนินไป (process) เป็นการล่วงไปของเวลา (duration) เป็นการเคลื่อนที่ (mobility) เป็นการกลายเป็น (becoming) เป็นการพัฒนา (development) อย่างต่อเนื่องของสิ่งต่าง ๆ แบร์กของจึงบอกว่าความเป็นจริงนั้นเป็น ความโน้มเอียง (tendency) หรือการอยู่ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลง การกลายเป็น

8.3.2 ประสบการณ์

สำหรับแบร์กของ ประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่เราสามารถมองได้ใน 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะที่เป็นพลวัต (dynamic facet) และในลักษณะที่เป็นสถิต (static facet) คือถ้าเรามองโลกในแง่ของเวลา (temporal aspect) มันก็จะเป็นของสั่นไหล (fluid) เป็นสิ่งที่เคลื่อนไปอย่างต่อเนื่อง โดยโลกในลักษณะที่เป็นพลวัตนี้จะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ (spirit) แต่ถ้าหากเรามองโลกในแง่ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ หรืออวกาศ (spatial) ซึ่งเป็นแง่ของวัตถุ (material aspect) แล้ว มันก็จะเป็นสิ่งที่คงที่

8.4 ญาณวิทยา

8.4.1 การรู้ใน 2 ลักษณะการ : การรู้แบบวิเคราะห์และการรู้จากภายใน

ในปรัชญาของแบร์กของ แนวคิดซึ่งเป็นเหมือนแกนหรือหัวใจของญาณวิทยาของเขาก็คือ ความคิดที่ว่ามนุษย์นั้นมี 2 ทางหลัก ๆ ในการที่จะรู้สิ่งต่าง ๆ โดย

การรู้ในลักษณะการแรกเป็นการรู้แบบที่ผู้รู้เคลื่อนไปรอบ ๆ สิ่งที่ถูกรู้¹ และการรู้ในลักษณะการที่สองนั้นเป็นการรู้แบบที่ผู้รู้เข้าไปอยู่ในสิ่งที่ถูกรู้²

สำหรับการรู้แบบแรกอันเป็นการเคลื่อนไปรอบ ๆ สิ่งที่เรารู้ (to go around the object) นั้นเป็นความรู้ที่ได้จากการสังเกต โดยความรู้ที่ได้จากการรู้แบบนี้จะแตกต่างกันไปสำหรับแต่ละคนตามมุมที่เขา มอง ความรู้แบบนี้จึงเป็นความรู้สัมพัทธ์ (relative) และให้ความจริงเฉพาะ (particular) ให้ความจริงเพียงบางส่วน (partial) จัดเป็นการรู้ที่ให้ความรู้แบบประมาณการ (approximate) และไม่สามารถทำให้เข้าถึงธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งที่รู้ได้

ในขณะที่การรู้แบบที่สอง อันเป็นการรู้แบบที่ผู้รู้เข้าไปอยู่ในสิ่งที่ถูกรู้ (to enter into it) นั้น จะทำให้พ้นจากข้อจำกัดของการรู้ได้เฉพาะบางแง่มุมและทำให้สามารถรู้สิ่งนั้นตามที่มันเป็น หรือเข้าถึงความจริงหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นได้โดยตรง ทำให้สามารถเข้าใจความเป็นจริงได้สมบูรณ์กว่าการรู้จากภายนอก ความรู้ที่ได้จากการรู้แบบนี้จึงเป็นความรู้สัมบูรณ์ (absolute)

แบร์กของอธิบายการรู้ 2 ลักษณะการ (modes) นี้ด้วยการให้ตัวอย่างของการเคลื่อนที่ไปในอวกาศของวัตถุ เช่น บอลลูน ว่าในกรณีที่ใช้การสังเกต สิ่งที่เรารู้และเห็นจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าเราซึ่งเป็นผู้สังเกตนั้นอยู่ตรงจุดใด และการบรรยายถึงการเคลื่อนที่ของสิ่งนั้นก็ต่างกันโดยขึ้นอยู่กับจุดที่เรามองหรือสัมพันธ์กับมัน โดยในการรู้ที่เราเป็นผู้อยู่ภายนอกนั้น เราจะเห็นการเคลื่อนที่นั้นในลักษณะของเส้นที่ถูกตัดแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ และหยุดมันให้อยู่กับที่ ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วมันเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ไปตลอดเวลา การรู้ในลักษณะนี้จึงเป็นการรู้ที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

แต่ในกรณีที่เรเข้าไปอยู่ในวัตถุที่เคลื่อนที่ไปในอวกาศหรือบอลลูน การที่เราเคลื่อนที่ไปกับสิ่งนั้นจะทำให้เราสามารถรู้ความจริง คือรู้การเคลื่อนที่อย่างที่เป็นมันได้ เพราะเราได้มีประสบการณ์ได้รู้ เข้าใจ และรู้สึกถึงการเคลื่อนที่อย่างที่เป็นมัน เป็น คือในภาวะที่การเคลื่อนที่นั้นมันมีอยู่ในสิ่งนั้นจริง ๆ จึงเป็นการรู้ความจริงอย่างที่เป็นมันนั้นได้จากภายใน

¹ S. E. Stumpf, *Socrates to Sartre : A History of Philosophy*, op.cit., p. 382.

² Ibid.

สำหรับแบร์กของ เขาเรียกการรู้ด้วยวิธีการสังเกตหรือเคลื่อนไปรอบ ๆ สิ่งที่ถูกรู้ และการเข้าถึงความรู้ด้วยเหตุผล (reason) และปัญญา (intellect) ว่าการวิเคราะห์ (analysis) และเรียกการรู้ด้วยวิธีการเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้นว่าเป็นอิมพัลติกญาณหรือการรู้จากภายใน (Intuition) โดยแบร์กของเห็นว่าวิทยาศาสตร์ (science) นั้นเป็นการรู้ด้วยวิธีแรก และปรัชญานั้นเป็นการรู้ด้วยวิธีการหลัง และความแตกต่างระหว่างวิทยาศาสตร์กับปรัชญาก็คือความแตกต่างของการรู้ทั้ง 2 แบบนี้

สำหรับการรู้แบบวิเคราะห์ (analysis) นั้นแบร์กของอธิบายว่าเป็นการรู้จากภายนอก (to know from without) โดยในการรู้และการบรรยายความรู้ชนิดนี้เราจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์ แต่เนื่องจากสัญลักษณ์เองนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์ การรู้ด้วยการวิเคราะห์จึงเป็นการรู้ที่ไม่สมบูรณ์ อีกทั้งการรู้แบบนี้ยังเป็นการรู้ที่สัมพันธ์ คือสัมพันธ์กับแง่มุมของการมองและสัญลักษณ์ที่เราใช้ในการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจนั้น

แบร์กของได้ชี้ว่าการรู้แบบวิเคราะห์ซึ่งเป็นการรู้แบบที่วิทยาศาสตร์ใช้อยู่นี้เป็นการรู้ที่หยุดการเคลื่อนที่ หยุดชีวิต และแบ่งสิ่งที่เป็พลวัตนั้นให้เป็นส่วน ๆ ที่คงที่ ทั้ง ๆ ที่ในชีวิตจริง สิ่งต่าง ๆ นั้นมันมีการเปลี่ยนแปลงมีการพัฒนาไปข้างหน้าอยู่ตลอดเวลา การรู้ในลักษณะนี้เป็นเหมือนการจับสิ่งที่เคลื่อนที่ให้อยู่กับที่ในบางช่วงของเวลา จึงเป็นการรู้ที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงหรืออาจจะถึงขั้นทำให้เป็นการที่ถูกทำให้ผิด (falsified) ไปจากที่เป็นจริง ตัวอย่างเช่น การรู้ดอกกุหลาบด้วยวิธีการรู้จากภายนอกหรือการวิเคราะห์แยกมันออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก สายพันธุ์ต่าง ๆ นั้นเราอาจจะมีความรู้เกี่ยวกับดอกกุหลาบ แต่ไม่ได้เป็นการรู้ดอกกุหลาบอย่างสิ่งมีชีวิตอย่างที่มีมันเป็นส่วนที่มันเป็นส่วนที่มีชีวิตที่มีการเติบโต มีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นไม้ประดับที่สวยงาม ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกสดชื่นความรื่นรมย์ให้แก่มนุษย์ได้

ในทรรศนะของแบร์กของ การรู้จากภายนอกหรือการวิเคราะห์ซึ่งเป็นการรู้โดยตัดความจริงออกเป็นส่วน ๆ และหยุดชีวิต หยุดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่นั้น เป็นการรู้ที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งไม่คงที่ ไม่อยู่นิ่ง และมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง มันจึงเป็นการรู้ที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงและเป็นการรู้ในลักษณะที่ทำลายสาระสำคัญ (essence) ของความเป็นสิ่งนั้น

ในส่วนของการรู้แบบอิมพัลติกญาณ (Intuition) หรือการรู้จากภายใน (to know from within) ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกการรู้ที่สามารถให้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ

ความจริงนั้น แบริกของอธิบายว่าเป็นการรู้การเข้าใจในลักษณะที่ผู้รู้เอาตัวเข้าไปอยู่ในสิ่ง
ที่เขาู้ เพื่อที่จะได้เข้าถึงในสิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษของสิ่งนั้นที่ไม่สามารถอธิบายหรือ
แสดงออกให้เข้าใจได้³ การรู้จากภายในนี้จัดเป็นการรู้ที่สมบูรณ์ (complete) คือเป็นการ
รู้ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวม กับทั้งเป็นการรู้ในลักษณะที่จะทำให้ผู้รู้เข้าถึงสารัตถะ
(essence) หรือธรรมชาติภายใน (inner nature) ของสรรพสิ่งและเข้าถึงความจริงตามที่
มันเป็นได้ นอกจากนี้การรู้จากภายในนี้ยังเป็นการรู้ที่อยู่นอกเหนือการคิดหาเหตุผล
เป็นอิสระในตัวเองและไม่ขึ้นกับสิ่งใด มันจึงเป็นการรู้ที่สัมบูรณ์ (absolute) และด้วยเหตุที่
แบริกของถือว่าการรู้จากภายในหรือการตระหนักรู้ความจริงโดยตรงนี้ว่าเป็นทางที่จะทำ
ให้เราเห็นและเข้าใจความจริงได้ตรงตามที่มันเป็น และเป็นที่มาของความรู้ที่ถูกต้อง
สมบูรณ์ ญาณวิทยาของแบริกของจึงจัดอยู่ในกลุ่ม Intuitionism⁴

ตามความคิดของแบริกของ เขาเห็นว่าเราควรจะใช้การรู้ทั้ง 2 รูปแบบ คือ
การรู้จากภายนอกและการรู้จากภายในในการรู้จักโลกทั้ง 2 แ่ง คือ โลกในแง่ที่เป็นพลวัต
และโลกในแง่ที่เป็นสถิต โดยการเลือกใช้วิธีการรู้ที่แตกต่างกันแต่เหมาะสมกับลักษณะของ
สิ่งที่รู้ โดยในการรู้โลกในแง่ที่เป็นสถิต (static) นั้นเราสามารถจะใช้การรู้จากภายนอก
หรือการวิเคราะห์ (analysis) อย่างที่ทางวิทยาศาสตร์ใช้อยู่ ซึ่งมันก็จะสามารถให้ความรู้
ให้กฎเกณฑ์ที่จะทำให้เราเข้าใจโลกในลักษณะที่เป็นสิ่งคงที่ได้

แต่สำหรับการรู้โลกในแง่ที่เป็นพลวัต เราไม่สามารถจะใช้การวิเคราะห์หรือ
การรู้จากภายนอกได้ เพราะการใช้การรู้แบบนี้จะเป็นการเปลี่ยนสิ่งที่เป็นพลวัตให้เป็นสิ่ง
คงที่ และตัดความเป็นจริงออกเป็นส่วน ๆ ซึ่งจะทำให้การรู้นั้นผิดไปจากที่เป็นจริง

---

³By intuition Bergson means "the kind of intellectual sympathy by which one place oneself within an object in order to coincide with what is unique in it and consequently inexpressible."

Henry Bergson, *Selection from Bergson*. (New York : Appleton-Century-Crofts, Inc., 1949). Quoted in S. E. Stumpf, *Socrates to Sartre : A History of Philosophy*. Ibid., p. 383.

⁴Intuitionism หรืออิมพัติกญาณนิยม เป็นแนวคิด/ทฤษฎีว่าการเห็นแจ้ง (insight) การเข้าใจความจริงโดยตรง (direct apprehension) และการตระหนักรู้โดยตรง (direct awareness) นั้นเป็นที่มาของความรู้ที่ถูกต้องสมเหตุสมผลอย่างที่สุด

*การเห็นแจ้ง (insight) เป็นการเข้าใจธรรมชาติภายในของสิ่งต่าง ๆ หรือการหยั่งเห็น (seeing intuitively) เป็นการรู้การเข้าใจอย่างชัดแจ้งที่เกิดขึ้นโดยตรงโดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ภายนอกหรือประสบการณ์ที่มาก่อน.

(falsify) เราจึงต้องใช้การรู้จากภายใน (intuition) ซึ่งสามารถเข้าถึงชีวิตและการดำรงอยู่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และไม่สามารถแบ่งหรือลดทอนลงเป็นส่วน ๆ (undivided and continuous process) ได้ เช่น ในการรู้พลังชีวิต (élan vital) และในการรู้ตัวตนที่แท้จริง⁵ (true self)

จากที่กล่าวมานี้ อาจสรุปได้ว่าปรัชญาของแบร์กซองเป็นการนำแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการเข้ามาใช้ในปรัชญาในการอธิบายความเป็นจริง กับทั้งเป็นความพยายามในการแก้ปัญหาในส่วนของวิทยาศาสตร์ไม่สามารถอธิบายในเรื่องของเสรีภาพและจิตวิญญาณ ด้วยการใช้นแนวคิดในเรื่องพลังชีวิต (élan vital) โดยในทางญาณวิทยาแบร์กซองได้พูดถึงการรู้ 2 ทาง คือ การรู้จากภายนอก (intellect) หรือการวิเคราะห์ (analysis) กับ การรู้จากภายใน (intuition) โดยการรู้อย่างแรกนั้นเป็นการรู้แบบที่ทางวิทยาศาสตร์ใช้เป็น การรู้ในลักษณะที่ตัดความจริงออกเป็น ส่วน ๆ (cutting up reality) และทำสิ่งที่เคลื่อนที่ (mobile) ให้อยู่นิ่ง (static) โดยการรู้จากภายนอกนี้เหมาะสำหรับการรู้โลกในลักษณะการของการเป็นสิ่งที่ยู่นิ่ง ส่วนการรู้อย่างหลังคือการรู้จากภายในที่ทางปรัชญาใช้นั้นเป็นการรู้ที่เป็นการเข้าถึงแก่นสาระสำคัญและชีวิตภายใน กับทั้งยังเป็นการรู้ในลักษณะที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (transform) สิ่งที่เรารู้นั้นให้ผิดไปจากสภาวะหรือธรรมชาติที่เป็นอยู่ คือการเป็นสิ่งที่ยู่นิ่งไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องนั้นเหมาะสำหรับการรู้โลกในลักษณะการที่เป็นสิ่งพลวัต โดยในทรรศนะของแบร์กซอง การยอมรับและใช้การรู้ทั้ง 2 ทางให้เหมาะสมกับลักษณะการของสิ่งที่รู้นั้นจะเป็นผลดีกับทั้งฝ่ายวิทยาศาสตร์และปรัชญา ในแง่ที่การรู้ทั้งสองแบบนี้จะเป็นการเกื้อกูลและเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งย่อมจะเป็นการช่วยทำให้ความรู้ของมนุษย์นั้นเพิ่มพูนและสมบูรณ์ขึ้น

---

⁵แบร์กซองได้เปรียบเทียบชีวิตภายในหรือตัวตนของเราที่มีการเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องไว้กับลูกบอลหิมะที่แต่ละครั้งที่หิมะกลิ้งไปข้างหน้าก็จะมีขนาดใหญ่ขึ้นจากการสะสมเนื้อหิมะใหม่เข้ามา โดยที่เนื้อหิมะเดิมก็ยังคงดำรงอยู่ภายใน และก้อนหิมะนั้นก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา มีขนาดใหญ่ขึ้น ๆ เรื่อย ๆ เมื่อมันหิมะเคลื่อนไปข้างหน้า ชีวิตภายในของเราก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน โดยอดีตซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นอย่างก่อนนั้นก็ยังคงดำรงอยู่ภายในสิ่งที่เป็นอย่างปัจจุบัน.

สรุปแนวคิดและประเด็นสำคัญในญาณวิทยาของแบร์กของ

- วิทยาศาสตร์และแนวคิดแบบจักรกลนิยม (mechanism) ไม่สามารถอธิบายเรื่องเสรีภาพได้
- วิทยาศาสตร์ไม่สามารถอธิบายความจริงและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพลวัต (dynamic)
- ปรัชญาของแบร์กของได้รับอิทธิพลทางความคิดเรื่องวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน
- พลังชีวิต (élan vital) เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในสิ่งมีชีวิตที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการ
- มโนทัศน์เรื่องการเคลื่อนที่ การกลายสภาพ การพัฒนา เกี่ยวโยงกับทฤษฎีเรื่องความจริง ความเป็นจริง และความรู้
- ความจริงเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีวิวัฒนาการ
- ความเป็นจริงเป็นความโน้มเอียง เป็นการอยู่ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงและการกลายเป็น
- ประสบการณ์สามารถมองได้ทั้งในลักษณะที่เป็นสถิต (static) และพลวัต (dynamic)
- การรู้ใน 2 ลักษณะการ
  - การรู้โดยการเคลื่อนไปรอบสิ่งที่ถูกรู้ หรือการวิเคราะห์ (analysis)
  - การรู้โดยการเข้าไปอยู่ในสิ่งที่ถูกรู้ หรือการรู้จากภายใน / อัจฉตคติญาณ (Intuition)
  - การรู้แบบวิเคราะห์ซึ่งเป็นเข้าถึงความรู้ด้วยเหตุผลและปัญญาอันเป็นการรู้ของทางวิทยาศาสตร์ เป็นการรู้แบบที่ทำให้สิ่งที่เคลื่อนที่นั้นอยู่นิ่ง และตัดความจริงออกเป็นส่วน ๆ จึงเป็นการรู้ที่ผิดไปจากที่เป็นจริงและเป็นการรู้เพียงบางส่วน
  - การรู้จากภายในที่เป็นการรู้แบบที่ทางปรัชญาใช้นั้นเป็นการรู้ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งที่เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องนั้นให้อยู่นิ่ง เป็นการเข้าถึงความจริงอย่างที่มีมันเป็นอยู่ หรือเข้าถึงสารัตถะและธรรมชาติภายในของสิ่งที่ถูกรู้โดยตรง จัดเป็นการรู้ที่สมบูรณ์
  - ญาณวิทยาของแบร์กของจัดอยู่ในกลุ่ม Intuitionism

คำถามบทที่ 8

1. จงอธิบายความหมายของศัพท์และแนวคิดต่อไปนี้
  - 1.1 แนวคิดแบบจักรกลนิยม (mechanism)
  - 1.2 การวิเคราะห์ (analysis)
  - 1.3 การรู้จากภายใน (intuition)
  - 1.4 พลังชีวิต (élan vital)
  - 1.5 แนวคิดแบบพลวัตนิยม (dynamism)
  - 1.6 ตัวตนที่แท้จริง (true self) ของบุคคล

2. ปรัชญาแบร์กของได้รับอิทธิพลทางความคิดจากชาร์ลส์ ดาร์วิน อย่างไร จงอธิบาย

3. จงอธิบายแนวคิดของแบร์กของในเรื่องต่อไปนี้มาให้เข้าใจโดยสังเขป
  - 3.1 ความจริงและความเป็นจริง
  - 3.2 ประสบการณ์

4. จงอธิบายการรู้ใน 2 ลักษณะการตามแนวคิดของแบร์กของมาให้เข้าใจว่าคืออะไร และการรู้โลกในแง่ที่เป็นสถิติและพลวัตนั้นจะต้องใช้การรู้แบบใด เพราะเหตุใด

5. เพราะเหตุใดญาณวิทยาของแบร์กของจึงถูกจัดอยู่ในกลุ่ม Intuitionism จงอธิบาย